

- внутрішня врівноваженість;
 - фітотерапія, аромотерапія, йога.
- Проживання в умовах чистого навколишнього середовища:
- санітарно-гігієнічні вимоги до умов проживання.

Література:

1. Адирхаєва Л.В., Адирхаєв С.Г., Корнійко У.В. Здоровий спосіб життя як чинник, що забезпечує розвиток рухової активності студентської молоді: Навчальний посібник. – К.: КиМУ, 2011. – 160 с.
2. Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика. - К. : Редакція "Бюлетеня ВАК України", 2000. – 303 с.
3. Гладощук О.Г. Здоровий спосіб життя: виховання та контроль // Вища освіта України. – № 1. – 2007. – С. 99-105.
4. Губенко О.В. Особливості пропагування просвітницьких заходів щодо проведення молоддю активного дозвілля // Практична психологія та соціальна робота. - 2007. - № 12. - С. 60 - 61.
5. Крамар В.У. Здоровий спосіб життя // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 22. – С. 17-23.

Соціальні функції адаптивного спорту

В.А. Бабаліч, канд. пед. наук, доцент кафедри теорії і методики олімпійського і професійного спорту
Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Під функціями спорту інвалідів розуміють об'єктивно притаманні йому властивості, які можуть впливати на людські стосунки, задовольняти і розвивати певні потреби як самої особистості так і суспільства загалом. Спорт надає незрівнянні можливості для розвитку особистості в умовах дії таких гуманістичних чинників, як свобода, рівність, відповідальність, творчість тощо. Сам характер спортивної діяльності, що вимагає мобілізації духовних та фізичних сил у процесі тренувань та змагань, впливає на особистісне зростання спортсмена-інваліда, що проявляється у поліпшенні фізичного стану, комунікативної активності, й у зростанні спортивних результатів, суспільному визнанні успіхів тощо, підсилює віру у себе, підвищує самооцінку, і, як наслідок, поліпшує якість його життя.

Спорту інвалідів як соціальному явищу властиві соціально значущі загальні та специфічні функції. Загальними функціями спорту інвалідів виступають гуманістична, соціалізуюча, комунікативна, освітня, виховна та видовищна, а специфічними – корекційно-компенсаторна, рекреаційно-оздоровча, моделювання поведінки, інтегративна, гедоністична та змагальна.

Мета статті – здійснити аналіз соціальних функцій, як компоненту змагальної діяльності інвалідів.

Завданнями дослідження є:

Визначити за яким принципом реалізуються соціальні функції в інвалідному спорті.

Надати коротку характеристику соціальним функціям в інвалідному спорті.

Результати дослідження та їх обговорення. Спортивні заняття та участь у змаганнях будь-якого рівня дають інвалідам можливість позиціонувати себе як повноправних членів суспільства. Досягнення високих спортивних результатів у Паралімпійських та Дефлімпійських іграх, прояв найвищих фізичних та духовних можливостей спортсменів-інвалідів сприяє створенню таких соціальних цінностей, як престижність, перемога та результат, співчуття, розуміння тощо.

Соціалізуюча функція спорту інвалідів реалізується в активізації процесу включення особи у життя суспільства, участі у соціально корисній діяльності, самореалізації, сприянні набуттю життєвого досвіду, засвоєнню соціальних норм, правил поведінки тощо. Спортивні заняття можуть стати необхідною умовою духовного та фізичного розвитку, фундаментальним підґрунтям самостійності у житті та підготовки до праці. Отже, заходи соціальної реабілітації засобами спорту дуже важливі як для самого інваліда і його родини, так і для суспільства в цілому через те що ефективна спортивно-оздоровча робота безпосередньо пов'язана з економічною рентабельністю, підвищенням працездатності, зменшенням захворюваності, активізацією суспільної та професійної діяльності інвалідів.

Гуманістична функція визначається, передусім, утвердженням у суспільній свідомості найбільшої суспільної цінності – людини, її здоров'я, соціальної самореалізації, якості життя тощо. Гуманізм також передбачає визнання, розуміння та допомогу особам з особливими потребами не лише з боку спеціалізованих установ та фахівців, а й з боку суспільства у цілому, формування адекватних соціальних настанов стосовно інвалідів як членів суспільства.

Виховна функція спорту інвалідів полягає у формуванні у людини та суспільства в цілому гуманістичних та морально-етичних цінностей. Заняття спортом сприяють вихованню адекватної самооцінки, подоланню невпевненості у собі, свідомому ставленню до свого здоров'я, формуванню відповідальності, ініціативності та дисципліни, а також навичок самовиховання. Спорт як вид і результат діяльності закріплює у свідомості людини пріоритетне значення активності для досягнення результату, сприяє набуттю позитивного морального досвіду, формуванню важливих якостей особистості тощо. Видатні досягнення спортсменів-інвалідів у Паралімпійських та Дефлімпійських іграх демонструють іншим інвалідам та суспільству можливості перемоги над фатальними наслідками долі, слугують прикладом та надихають на спортивно-реабілітаційні заняття. Слід зазначити, що виховні цілі переслідує і реалізація видовищної функції спорту інвалідів.

Видовищна функція спорту інвалідів полягає у демонстрації видатних досягнень спортсменів-інвалідів, їхньої наполегливості та завзятості, що не може не викликати захоплення у глядача. У змаганнях інвалідів не завжди присутня ідеальна зовнішня краса рухів та тіла, проте змагання відбуваються за участі великої кількості глядачів. Існує думка, що естетичні та емоційні переживання глядачів під час змагань інвалідів знаходяться на іншому рівні сприйняття, змушують дивитися на інваліда, як на людину, яка, незважаючи на усі труднощі та обмеження, живе повноцінним життям і не лише пристосовується до нього, а й сама формує свою долю. Спостереження за поведінкою та змагальною боротьбою спортсменів-інвалідів докорінно змінюють ставлення суспільства до них, сприяють сприйманню їх не як знедолених, а як рівних членів суспільства, часто здатних на значніші досягнення, ніж здорові люди.

Таким чином, видовищна функція, що також властива спорту інвалідів, на відміну від традиційного її тлумачення, переслідує не розважальну, а виховну ціль.

Освітня функція передбачає, з одного боку, набуття спортсменами-інвалідами знань про спорт як вид і результат діяльності, сукупність духовних і матеріальних цінностей, набуття життєвого досвіду, знань, що сприятимуть поліпшенню якості життя, та професійній самореалізації, а з іншого боку – формування знань про спорт інвалідів як соціальну значущість, структуру та зміст змагальної діяльності та рухової активності інвалідів різних нозологій, специфіку застосування засобів і методів спортивної підготовки у спорті інвалідів, особливості функціонування організму інвалідів різних нозологічних груп в умовах фізичних навантажень, змагальної діяльності, стресу, особливості адаптаційних процесів тощо.

Для інвалідів із моторними та сенсорними порушеннями освітня функція спорту реалізується у вивченні основних вправ, у створенні «фонотеки рухів» насамперед природних локомоцій, у набутті навичок роботи із засобами пересування, знань про особливості функціонування організму, рухову активність, гігієну тощо. Спортивні заняття, спрямовані на досягнення високого результату, передбачають набуття різних видів підготовленості відповідно до загальної теорії підготовки спортсменів, що вимагає не лише фізичних навантажень, а й формування знань про закономірності розвитку фізичних якостей, індивідуалізацію техніки, планування підготовки, правила класифікацій та змагань, моралі спорту тощо.

Комунікативна функція спорту інвалідів набуває особливого значення саме з урахуванням особливостей життя людини з обмеженими можливостями. Відомо, що значною проблемою інвалідів є ізоляція від життя, фіксація уваги на хворобі, незадоволення станом здоров'я, емоційне пригнічення, слабка особиста ініціатива, відсутність бажання підтримувати стосунки з друзями.

Зменшення обмежень у спілкуванні надзвичайно важливе для інвалідів усіх нозологій. Так, одним із завдань Спеціальних Олімпіад є створення можливостей для спілкування з іншими спортсменами, участі в суспільному житті, набуття життєвого досвіду тощо. У дефлімпійському спорті надзвичайно важливою для реалізації комунікативної функції є наявність міжнародних дактилологічних понять, що суттєво розширює залучення інвалідів цієї нозології до активного життя через спорт, збільшує можливості спілкування без перекладачів із представниками інших країн та континентів за рахунок використання ухвалених у 1963 та 1976 роках міжнародної пальцевої абетки та міжнародного словника для глухих «Джестуно» – еквіваленту «Есперанто».

Корекційно-компенсаторна функція спорту інвалідів є основою всієї спортивної діяльності осіб з особливими потребами. Зрозуміло, що інвалідність як стійке порушення функціонування організму потребує максимально можливої корекції відхилень. Заняття спортом сприяють розвитку таких функцій: сенсорних – зорова, слухова, кінестетична, тактильна, вестибулярна; психічних – увага, пам'ять, мовлення, емоційно-вольова сфера, поведінка, особистісні настанови; соматичних – постава, деформації опорно-рухового апарату, дихання, серцево-судинна система та моторних – відхилення у розвитку фізичних якостей, координація рухів тощо.

Рекреаційно-оздоровча функція спорту інвалідів полягає у задоволенні потреби в активному відпочинку, розвагах, відновленні фізичних та духовних сил. Спортивні заняття дають для цього надзвичайно широкі можливості – різноманітні спортивні ігри, адаптовані до нозологічних особливостей гравців, плавання, танці, а також різноманітні спортивні заходи – спартакіади, фестивалі тощо. У паралімпійському та дефлімпійському спорті подібні заняття можуть слугувати засобом відновлення, стимулом до спілкування, допомагати організації дозвілля тощо.

Функція моделювання поведінки, яка виявлена у професійному спорті і полягає у формуванні соціально виправданого світогляду, властива також спорту інвалідів. Якості, що формуються у спорті, використовуються суспільством як модель виховання інших членів суспільства, а спортсмени є прикладами для наслідування.

Інтегративна функція полягає в об'єднанні людей навколо соціально важливих цінностей на підставі спільності інтересів. Спорт інвалідів є унікальною формою інтеграції.

Спортивний рух інвалідів, об'єднує усі континенти, оскільки ґрунтується на загальних суспільних цінностях – ідеалах олімпізму, прагненні до миру, дружби та побудови кращого світу тощо. Спорт інвалідів також створює умови для інтеграції у суспільство через програми об'єднаного спорту, які було обґрунтовано у липні 1988р. на конференції Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад. Під об'єднаним спортом розуміють командні тренування та змагання приблизно рівної кількості спортсменів із відхиленнями розумового розвитку і здорових партнерів. Усі члени команди мають бути приблизно однієї вікової групи. Принципи об'єднаного спорту нині використовуються багатьма спортивними організаціями інвалідів. Федерації адаптивного спорту скандинавських країн щороку проводять такі змагання з партнерського футболу. Міжнародна спортивно-реабілітаційна асоціація осіб із церебральним паралічем визнала за доцільне допускати до участі в іграх із волейболу сидячи одного здорового спортсмена. Деякі національні спортивні федерації глухих вважають за доцільне брати участь у змаганнях з баскетболу і змагатися разом з іншими командами, до яких входять спортсмени без вад у стані здоров'я. Таким чином, в окремих випадках інваліди та здорові спортсмени можуть брати участь у спільних змаганнях або змагатися разом в одній команді, що є дієвим інтегративним засобом.

Гедоністична функція спорту інвалідів реалізується через рухову активність, що дає відчуття радості, захоплення, щастя. Людина з обмеженими можливостями гостро відчуває задоволення від вільного плавання, верхової їзди, танцю на візках тощо, щиро переживає навіть мінімальні успіхи, радіє можливості пересуватися, спілкуватися, змагатися і перемагати. Задоволення приносить не тільки власне рухова активність, а й можливість досягнення поставленої мети, отримання соціального визнання тощо. У спорті інвалідів створюються навіть додаткові умови максимального прояву своїх здібностей, які переважно реалізовані у системі класифікації.

Змагальна функція спорту інвалідів ґрунтується, насамперед, на розумінні змагань як системоутворюючого фактора спорту. Саме змагання створюють ґрунтовні підстави для постійних, систематичних та безперервних тренувань та рухової активності, а прагнення досягти спортивного результату є потужним стимулом самовдосконалення. Проте спорт інвалідів у цілому має переслідувати мету фізичної та соціальної реабілітації, і спрямованість на досягнення максимального результату у спорті інвалідів не може, як у олімпійському спорті, детермінувати усі цільово-результативні зв'язки. Можна стверджувати, що у спорті інвалідів, як і в олімпійському спорті, доцільно розглядати дві цільово-результативні форми – реабілітаційний спорт, переважно спрямований на вирішення оздоровчо-рекреаційних завдань, та спорт інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху, вершиною якого є Паралімпійські ігри, Дефлімпійські ігри та Всесвітні Ігри Спеціальних Олімпіад, і який переважно спрямований на демонстрацію найвищих можливостей кожного спортсмена в умовах впорядкованого суперництва.

Слід зазначити, що змагальна функція спорту інвалідів реалізується із суттєвою специфічністю впорядкованості суперництва, зумовленою нозологічними та організаційними особливостями спорту інвалідів. Так, у сучасних Паралімпійських іграх,

розподіл спортсменів на стартові групи здійснюється за збереженими функціональними можливостями відповідно до вимог конкретного виду спорту або спортивної дисципліни, причому функціональні можливості спортсменів враховуються незалежно від рівня їх умінь або тренуваності, а функціональний клас спортсменів підлягає постійному перегляду з огляду на можливі функціональні зміни.

У Всесвітніх Іграх Спеціальних Олімпіад, формуючи стартові групи (дивізіони) з розрахунком на максимальний прояв здібностей та досягнення перемоги кожним атлетом, декларують та реалізують гуманістичне положення, яке стверджує, що найбільшою цінністю є людина, а не результат.

Висновки. Спорт інвалідів, маючи глибокі соціальні корені був тісно пов'язаний з різними ланками суспільного життя, які тією чи іншою мірою впливали й формували його. Розглядаючи спорт як соціальне явище, позитивним впливом на створення фундаменту і подальшого його розвитку є дотримання усіх загальних і спеціальних функцій притаманні спорту інвалідів.

Література:

1. Бріскін Ю. Спорт інвалідів: Навч. посіб. – К.:Олімпійська література, 2006. – 263с.
2. Бріскін Ю.А. Теоретико-методичні основи інваспорту. – Львів: Кварт, 2005. – 356 с.
3. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту/ [С.Ф. Матвеев, Ю.А. Бріскін, І.О. Когут та ін.] – К.: Асконіт, 2001. – 250с.

Громадянська позиція як вимога-цінність до особистості викладача вищої школи

**В.А. Барабаш, к.пед.н., доцент кафедри суспільних наук та документознавства
Кіровоградський національний технічний університет**

Студенти вищих технічних навчальних закладів – майбутня промислова еліта країни. Саме від них залежить економічний прогрес держави, відтворення політичного статусу країни на світовому рівні. Тоді як відсутність високого рівня громадянськості продукує деструктивні процеси нашого суспільства. Відповідно перед сучасною педагогічною наукою постала нагальна потреба створювати умови для формування соціально орієнтованої особистості, для якої пріоритетами мають стати цінності громадянського суспільства.

Процес демократизації суспільства, освіти, звільнення науково-педагогічної думки від ідеологічного тиску обумовлюють необхідність пошуку і розробки нових теоретико-методологічних і практичних підходів до проблеми громадянського становлення особистості. Головною умовою стабільного функціонування громадянського суспільства є громадянська позиція його членів. Громадянська позиція – необхідна умова громадянського самовизначення особистості. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури та результатів дослідження ми розглядаємо громадянську позицію як свідомо обрану індивідом життєву позицію, засновану на громадянських ціннісних орієнтаціях, які підкріплюються мотивацією громадянського боргу й відповідальності та реалізуються у громадянській діяльності. Громадянська позиція визначає спрямованість діяльності людини і реалізацію особистісних цінностей, власних прав та свобод.